8. Про Вищу раду юстиції : закон України від 15 січ. 1998 р. № 22/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 25. – Ст. 146.

Надійшла до редколегії 23.06.2011

ВАСИЛЕНКО В. М. ДИСЦИПЛИНАРНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ СУДЕЙ УКРАИНЫ: ОСНОВАНИЯ, ПОРЯДОК И ОСОБЕННОСТИ ДИСЦИПЛИНАРНОГО ПРОИЗВОДСТВА

Раскрыто содержание дисциплинарной ответственности судей Украины. Рассмотрены основания привлечения судей к дисциплинарной ответственности. Проанализирован порядок осуществления дисциплинарного производства относительно судей и выделены особенности дисциплинарной ответственности судей.

VASYLENKO V. DISCIPLINARY RESPONSIBILITY OF JUDGES OF UKRAINE: GROUNDS, ORDER AND FEATURES OF DISCIPLINARY PROCEEDING

Maintenance of disciplinary responsibility of judges of Ukraine is exposed. The grounds of bringing in of judges are considered to disciplinary responsibility. The order of realization of disciplinary proceeding in relation to judges is analyzed and the features of disciplinary responsibility of judges are determined.

УДК 351.713(477)

С. М. ПОПОВА,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки та фінансів
навчально-наукового інституту права та масових комунікації
Харківського національного університету внутрішніх справ

ФАКТОРИ, ЩО ВИЗНАЧАЮТЬ ПРАВОВИЙ СТАТУС ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ

Досліджено та узагальнено базові терміни, які визначають адміністративно-правовий статус органів Державної податкової служби, з метою подальшого вдосконалення їх діяльності в умовах проведення кардинальних економічних реформ в Україні.

Радикальна адміністративно-правова реформа, що проводиться в Україні, безпосередньо зачіпає всі ланки державного управління, у тому числі органи Державної податкової служби (далі – ДПС), що потребує докорінної зміни адміністративно-правового статусу ДПС, перш за все у зв'язку з прийняттям Податкового кодексу України [1]. Указане підкреслює актуальність теми дослідження, тому що саме такі фактори, як повноваження, функції, права тощо, визначають статус органів ДПС.

Проблемам дослідження теорії та практики діяльності податкової служби в Україні присвячені праці багатьох вітчизняних державних діячів, науковців та фахівців, таких, як М. Я. Азаров, О. О. Бандурка, А. В. Головач, В. В. Коваленко, С. В. Льовочкін, О. П. Угровецький тощо. Але постійне ускладнення фінансово-господарських зв'язків в умовах ринкової економіки та проведення адміністративно-правової реформи потребує постійного та своєчасного внесення змін до чинного правового забезпечення діяльності органів ДПС.

Метою статі є дослідження та узагальнення базових термінів, які визначають адміністративно-правовий статус органів державної податкової служби, з метою подальшого вдосконалення їх діяльності в умовах проведення кардинальних економічних реформ у нашій державі.

Відповідно до ст. 43 Конституції України кожен громадянин має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується [2]. Одним із видів трудової діяльності в Україні є державна служба.

В інституційному значенні термін «держава» означає апарат публічної влади, державно-правові органи, які здійснюють державну владу, виконуючи певні функції. Відповідно до ст. 1 Закону України «Про державну службу» [3] під державною службою розуміють професійну діяльність осіб, які обіймають посади в державних органах та їх апараті щодо практичного виконання завдань і функцій держави (слово «функція» в перекладі з латини означає саме «виконання», «завершення»).

© Попова С. М., 2011

Держава на різних етапах свого функціонування виконує певні завдання, а її діяльність характеризується багатьма напрямками в економічній, політичній, гуманітарній та інших сферах суспільного розвитку. Таке різноманіття напрямів діяльності держави є базою для поділу державної служби на окремі види та певні органи, які утворюють апарат держави. Основною складовою державного апарату є орган держави – окремий службовець чи структурно оформлена група державних службовців, наділений певними владними повноваженнями, що має певну матеріально-технічну базу, створений з конкретною метою, на законних підставах для виконання певних функцій в рамках тієї політики, яку проводить держава. Можливості та ефективність діяльності конкретного органу держави багато в чому залежить від його адміністративно-правового статусу. В юридичній науці єдиного визначення поняття «статус» поки немає. О. П. Угровецький зазначає, що загалом термін «статус» (від лат. *status* – положення, стан, становище) визначають як правове становище, правовий стан (сукупність прав та обов'язків) фізичної або юридичної особи, правове становище виборних осіб, громадян або юридичних осіб, що характеризується та визначається їх організаційно-правовою формою, статусом, свідоцтвом про реєстрацію, правами та обов'язками, відповідальністю, повноваженнями, що випливають із законодавчих та нормативних актів [4, с. 95]. На нашу думку, адміністративно-правовий статус будь-якого державного органу залежить від його підпорядкованості, повноважень та компетенції, мети діяльності, функцій та завдань, які встановлюються відповідними законодавчими і нормативними актами.

Відповідно до п. 1 Положення про Державну податкову службу України [5], ДПС України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів України. ДПС України забезпечує реалізацію єдиної державної податкової політики, а також державної політики у сфері контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів, здійснює міжгалузеву координацію у цій сфері.

На думку О. О. Бандурки [6, с. 8], стратегічною метою податкової політики в сучасній Україні є створення стабільної та ефективної податкової системи, яка б забезпечила достатній обсяг надходжень платежів до бюджетів усіх рівнів, ефективне функціонування економіки держави, справедливий підхід до оподаткування всіх категорій платників податків, а також створення умов для подальшої інтеграції України у світове співтовариство.

Відповідно до цієї мети (головного завдання), поточними завданнями ДПС України, визначеними п. 3 Положення про Державну податкову службу, є:

а) внесення пропозицій щодо формування державної податкової політики і державної політики у сфері контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів;

б) реалізація державної податкової політики та політики у сфері контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів;

в) здійснення контролю за додержанням податкового законодавства та іншого законодавства у випадках, коли здійснення такого контролю покладено на органи ДПС, правильністю обчислення, повнотою і своєчасністю сплати до бюджетів, державних цільових фондів податків, зборів та інших платежів;

г) запобігання злочинам та іншим правопорушенням, віднесеним законодавством до компетенції податкової міліції, їх виявлення, розкриття, припинення та розслідування.

Конкретизуються та розкриваються мета та завдання будь-якого державного органу через його функції. І тут можна погодитися з А. В. Головачем, що правові відносини, які виникають у сфері справляння податків і зборів реалізуються через функції органів ДПС [7, с. 200]. Дані функції регламентуються статтями 8, 9 та 10 Закону України «Про державну податкову службу в Україні» [8]. Але наведений у вказаному Законі перелік функцій органів ДПС не є вичерпним, оскільки розвиток та ускладнення фінансово-господарських відносин в умовах ринкової економіки, проведення адміністративної реформи в Україні постійно змінюють зміст та доповнюють перелік цих функцій (наприклад розподіл платників податків за ступенями ризику з метою вдосконалення податкового контролю).

Оскільки головним призначенням фінансів є грошове забезпечення функціонування держави, то саме держава для забезпечення свого належного фінансового стану створює спеціальні органи виконавчої влади, до яких належить і державна податкова служба, наділяючи їх певними повноваженнями.

Повноваження – це обсяг обов'язків, які доручаються державою для виконання певному

органу або посадовій особі, а також законодавчо визначені права використовувати певні важелі та ресурси, адекватні до цих зобов'язань. Права органів ДПС чітко визначені ст. 20 Податкового кодексу України, а обсяг обов'язків, які повинен виконувати кожний співробітник податкової служби, встановлюється відповідними посадовими інструкціями.

На відміну від повноважень термін «компетенція» (від лат. *competere* – відповідати, підходити), на нашу думку, є більш суб'єктивним поняттям і означає здатність певного державного органу реалізовувати надані законом повноваження. Компетенція конкретного органу ДПС визначається сумою знань, професійного досвіду та досвіду всіх його працівників під час вирішення поставлених законом завдань та виконання своїх персональних функцій. Але єдиного розуміння поняття та сутності компетенції як у наукових працях, так і в нормативно-правових актах поки що немає, що свідчить про складність усвідомлення компетенції як юридичного інституту. Тут можна лише погодитися, що компетенція є «інститутом адміністративного права», який репрезентує комплексну характеристику повноважень державного органу, посадової особи, іншого службовця у певній сфері державного управління [9, с. 169].

Звичайно, перелічені фактори лише частково розкривають правовий статус органів ДПС, тому що існують й інші ознаки, які впливають на статус певного державного органу. Так, значно підвищує статус Державної податкової служби України наявність у її складі такого підрозділу, завданнями якого відповідно до чинного законодавства є:

– запобігання злочинам та іншим правопорушенням у сфері оподаткування, їх розкриття, розслідування; провадження у справах про адміністративні правопорушення;

– розшук платників, які ухиляються від сплати податків;

– запобігання корупції в органах ДПС та виявлення її фактів;

– забезпечення безпеки діяльності працівників органів ДПС, захисту їх від протиправних посягань, пов'язаних із виконанням службових обов'язків.

Саме тому О. О. Бандурка пропонує розглядати державну податкову службу України як складне поліфункціональне утворення, діяльність якого пов'язана як із здійсненням контрольних, так і правоохоронних функцій [6, с. 75].

Зміцнює адміністративно-правовий статус Державної податкової служби і положення про те, що саме вона через свій центральний апарат координує та організовує взаємодію з органами Державної казначейської служби, Державної фінансової інспекції та Державної митної служби України, органами статистики, внутрішніх справ, Служби безпеки України, прокуратури, іншими органами та органами місцевого самоврядування [5]. Для вирішення ж такого питання, як відшкодування податку на додану вартість (далі – ПДВ), Кабінетом Міністрів України розроблено спеціальний Порядок взаємодії органів державної податкової служби та органів державної казначейської служби в процесі відшкодування ПДВ [10].

Усе це дозволяє зробити **висновок**, що рівень ефективності діяльності податкової служби значною мірою залежить від її правового статусу. Питання про сутність правового статусу органів ДПС має важливе значення, оскільки його визначення на рівні науково-практичних узагальнень дозволяє більш повно розуміти розподіл завдань, функцій та обов'язків, закріплення їх у нормативних актах у такому порядку, який би забезпечив підвищення ефективності їх діяльності.

Список використаної літератури

1. Податковий кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13–14, № 15–16, № 17. – Ст. 112.

2. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

3. Про державну службу : закон України від 16 груд. 1993 р. № 3723-XI // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 52. – Ст. 490.

4. Угровецький О. П. Система оподаткування в Україні: становлення, адміністрування, реформування : монографія / О. П. Угровецький. – Х. : Золота миля, 2009. – 328 с.

5. Про Положення про Державну податкову службу України [Електронний ресурс] : указ Президента України від 12 трав. 2011 р. № 584/2011. – Режим доступу: http://www.president.gov.ua/documents/13572.html.

6. Бандурка О. О. Управління державною податковою службою в Україні : монографія / О. О. Бандурка. – Х. : ХНУВС, 2005. – 504 с.

7. Головач А. В. Керівник в органах Державної податкової служби: адміністративно-правовий статус : монографія / А. В. Головач. – Х. : Золота миля, 2011. – 584 с.

8. Про державну податкову службу в Україні : закон України від 4 груд. 1990 р. № 509-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 6. – Ст. 37.

9. Словарь административного права / отв. ред. И. Л. Бачило и др. – М. : Прав. культура, 1999. – 317 с.

10. Про затвердження Порядку взаємодії органів державної податкової служби та органів державної казначейської служби в процесі відшкодування податку на додану вартість [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 17 січ. 2011 р. № 39. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=39-2011-%EF.

Надійшла до редколегії 01.09.2011

ПОПОВА С. Н. ФАКТОРЫ, ОПРЕДЕЛЯЮЩИЕ ПРАВОВОЙ СТАТУС ОРГАНОВ ГОСУДАРСТВЕННОЙ НАЛОГОВОЙ СЛУЖБЫ

Исследованы и обобщены основные термины, которые определяют административно-правовой статус органов Государственной налоговой службы, с целью дальнейшего совершенствования их деятельности в условиях проведения кардинальных экономических реформ в Украине.

POPOVA S. THE FACTORS THAT DETERMINE THE LEGAL STATUS OF STATE TAX SERVICE BODIES

The basic terms that define the administrative and legal status of State Tax Service bodies to further improvement of their activity in the conditions of radical economic reforms in Ukraine are researched and generalized.

УДК 342.52:342.7

О. П. ПОНОМАРЬОВА,
викладач кафедри конституційного і міжнародного права навчально-наукового інституту права та масових комунікацій Харківського національного університету внутрішніх справ

ІНСТИТУТ СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО ОМБУДСМАНА

Досліджено інститут спеціалізованого омбудсмана; зокрема розглянуто особливості окремих його моделей. Проаналізовано також досвід діяльності цього інституту в деяких країнах світу. Розглянуто також питання правової природи інституту спеціалізованого омбудсмана.

Виникнення інституту омбудсмана обумовлене потребою суспільства в додаткових механізмах захисту прав і свобод [1, с. 15]. Він «означає захист особи перед адміністрацією в будь-якому прояві... та інституціоналізацію ще одного інструменту захисту людини... від безконтрольного владарювання» [2, с. 281]. Законодавець визначає омбудсмана як призначений вищими органами державної влади контрольно-наглядовий, правозахисний, незалежний, політично нейтральний, одноособовий чи колегіальний орган державної влади (посадова особа), який уповноважений конституцією чи законом за власною ініціативою або зверненням громадян контролювати діяльність органів і посадових осіб (частіше виконавчої гілки влади) з точки зору дотримання ними прав і свобод людини та громадянина, що, як правило, діє неформально, на власний розсуд та рекомендує корегувальні дії, спрямовані на забезпечення прав і свобод [1, с. 35].

Правове становище омбудсмана визначається положеннями конституцій конкретних країн або спеціальним законом, наприклад Законом Украйни «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини». Конституційне закріплення свідчить про особливе значення дотримання прав людини та громадянина та інституту омбудсмана, тоді як окремий закон конкретизує і регулює статус, порядок роботи й організацію діяльності останнього.

У науковій літературі омбудсмана розглядають як орган державної влади [1, с. 20, 22].

Характерною рисою омбудсмана в демократичному суспільстві є його незалежність. Вказівка на незалежність омбудсмана закріплюється на конституційно-правовому рівні тих держав, які визнають необхідність його існування.

У більшості сучасних держав омбудсман призначається парламентом. В окремих державах у його призначенні беруть участь й інші органи державної влади (наприклад Нова Зеландія, Російська Федерація, Нідерланди). У деяких країнах омбудсмана призначає голова

© Пономарьова О. П., 2011